

Михайло ДИМИД

ПРОГОЛОШЕННЯ БЛАЖЕННИМИ НОВОМУЧЕНИКІВ УГКЦ

Ціль цієї короткої доповіді, нарисувати кілька штрихів підготовки проголошення новомучеників УГКЦ блаженними, що здійснив римський архієрей Йоан Павло II, 27 червня 2001 р., у Львові.

У навечір'я римо-католицького Різдва 2000 р., здається це було 23 грудня 2000, до Львова приїхав секретар римської Конгрегації у справах святих, польський архієпископ Едвард Новак. Він прибув, щоб сповістити що папа Йоан Павло II, коли приїде в Україну в червні 2001 р., хотів би проголосити блаженними кількох мучеників УГКЦ. З владикою Новаком зустрілася група осіб на чолі з єпископом Михаїлом Гринчишином. Зустріч відбулася в офісі пані Оксани Гайової в Львівському Державному Архіві. При цьому я був призначений «Головою Спеціальної Комісії про Проголошення Нових Мучеників Українського Народу»¹.

Щоб здійснити цю беатифікацію, потрібно було у дуже стислий термін, – кілька місяців – провести всю процедуру розслідування у справах беатифікації цих кандидатів на прославлення, в тому числі львівським архієпархіальним, а згодом і римським конгрегаційним канонізаційними процесами, згідно відповідних нормативів Римського апостольського престолу. Такими нормами служили: апостольська конституція, видана римським архієреєм Йоаном

¹ Титул о. Михайла Димида в листі мати Люби (Чабан), генеральної настоятельки Сестер святого Йосифа обручника пречистої діви Марії з 29 січня 2001 р. // Архів Михайла Димида. Папка «Святі».

Павлом II, під назвою «Divinus perfectionis Magister – Божественний вчитель і взірець досконалості» 25 січня 1983 р.². До того треба було ще додати інший документ, виданий італійською мовою, в Римі, датою 20 березня 1996 р. під назвою «Procedura per le cause “super martyrio”». Це властиво був допоміжний документ, скорочена версія «Normae servandae in Inquisitionibus faciendis in Causis Sanctorum – Норми, яких слід дотримуватися під час епархіяльного дослідження»³, публікованих Конгрегацією у справах Святих датою 7 лютого 1983 р.⁴.

Треба теж знати, що існували ще два інші богословські основні документи видані Римською Комісією «Нові Мученики»: «Точки рефлексії та критерії дії» та «Нота щодо деяких богословсько-юридичних аспектів у справі беатифікації та канонізації мучеників в Католицькій Церкві». Вони були опубліковані в Бюлетені АРІ (Агенції релігійної інформації)⁵.

Архієпископ Новак тоді сказав, що проголошення святого – це богословська дія; що різниця між «блаженним» і «святим» – це лише канонічне, тобто вузькопрофесійне питання без більшої ваги⁶.

² *Божественний вчитель і взірець досконалості*. Переклад укр. // Архів Михайла Димида. Папка «Святі».

³ *Божественний вчитель і взірець досконалості*. 2 ч. // Архів Михайла Димида. Папка «Святі».

⁴ *Procedura per le cause “super martyrio”* // Архів Михайла Димида. Папка «Святі».

⁵ АРІ (Агенція релігійної інформації) № 49 (221), 12 грудня 1997, с. 12-14.

⁶ Вдійності, як аргументує М. Петрович, таку ремарку можна вважати слушною стосовно Римської Церкви, але аж ніяк стосовно УГКЦ чи інших східних католицьких помісних Церков. Факт, що цих святих почитають у всій УГКЦ, посвячуються їм храми, встановлюються їм поодинокі свята вищих категорій (на розсуд єпископів)... свідчить про те, що в УГКЦ вони мають *той сам статус* (повсюдного й регулярно почитання), що канонізовані мають у РКЦ. Одинокі різниця – титул «блаженні», що ставить їх у (римській) категорії осіб, «процес канонізації яких ще не завершений», а дозволено їх «локальне почитання», поки з «канонізацією» не поширяться їх почитання «на всю (тобто Римську) Церкву». Таким чином, аргументує Петрович, накидаючи для УГКЦ цей чужий для східної традиції титул, Рим фактично показує, що не визнає, помісність УГКЦ, а вважає її тільки обрядово визначеною групою епархій, у складі «Вселенської (тобто Римської) Церкви». Див.: М. Петрович. *Чи потрібний для УГКЦ процес беатифікації?* // Богословія, т. XX (XXXX) XX-XX.

Оскільки за словами святого Августина, Бог сотворив нас для Себе і наше серце не буде спокійне поки не спочине в Ньому, то святість є нормальним прагненням і шляхом кожного послідовника Ісуса Христа на Землі⁷.

Архієпископ Новак далі продовжував свої богословські міркування: є деякі із християн, які більш цілеспрямовано й наполегливо, ніж інші прямують до святості й це зауважують та фіксують багато людей. Такі особи є кандидатами на прославлення. Але, щоб відбулося саме прославлення (або проголошення святим) необхідні слава святості та геройські чесноти (віра, надія, любов, мудрість, справедливість, мужність і здержливість, любов і милосердя). Оскільки в перших століттях християнства мали місце надужиття в проголошенні святими, то римський папа Олександр III (XII ст.) встановив строгу процедуру.

Однак для визначення кандидатів до святості остаточно потрібно лише дві речі:

1. Духовний вплив, слава святості по смерті, впевненість його участі в Божественній святості, приклад допоміжний людям, і тут великої ваги набирають чуда;
2. Мучеництво чи християнські чесноти – це доказ живої віри і принципу, що святість можливо людині досягнути.

Ще до приїзду спеціального посланника з Риму, архієпископа Едварда Новака, в Україні вже були офіційні особи, які більшою чи меншою мірою займалися збором інформації необхідної для прославлення мучеників: єпископ Михайл Гринчишин – секретар ватиканської Комісії «Нових Мучеників»⁸; ієромонах Віталій Дуткевич, ЧСВВ – постулятор митрополита Андрія Шептицького; о. д-р Михайло Квятковський, канцлер патріярха Мирослава-Івана

⁷ Ручні нотатки Михайла Димида // Архів Михайла Димида. Папка «Святі».

⁸ Лист єпископа Михайла Гринчишина до Михайла Димида про чергове засідання Комісії «Нових Мучеників». Рим 1998 // Архів Михайла Димида. Папка «Святі».

Любачівського – єпископський делегат при Трибуналі у справах канонізації; о. д-р Михайло Димид, ректор ЛБА – промотор справедливості для справ Прославлення Святих при Львівській Архієпархії та Комісії «Нових Мучеників»⁹. Ще був нотаріус – ієромонах Петро Баран. Вони склали всі присягу в Соборі святого Юра 13 грудня 1997 р. «виконувати сумлінно обов'язки покладені на [них] і пов'язані з процесами засвідчення життєпису, чеснот і слави Нових Мучеників УГКЦ»¹⁰. Вже перед цим, 14-21 жовтня 1996 року, на синоді УГКЦ було створено «Комісію беатифікацій і канонізації»¹¹.

Того самого 13 грудня 1997 р. в УГКЦ розпочалася праця по підготовці беатифікаційних процесів. «Постуляція Митрополита Андрея Шептицького» видала «Список священомучеників УГКЦ ХХ ст., беатифікаційний процес яких розпочався 13. XII. 1997 р. Б.». У списку було дев'ять осіб: «І. Леонід Фьодоров; ІІ. Григорій Хомишин; ІІІ. Йосафат Коциловський; ІV. Никита Будка; V. Григорій Лакота;

⁹ Грамота призначення підписана 1 грудня 1997 р. помічником Верховного Архиепископа Любомира (Гузара) // Архів Михайла Димида. Папка «Святі».

¹⁰ Форми присяг і клятв на бланку «Українська Греко-Католицька Церква – Комісія у справах Нових Мучеників» // Архів Михайла Димида. Папка «Святі». Також існує наступний документ: «Порядок присяги постулятора і членів Комісії у справах нових мучеників УГКЦ. Львів, собор свтого Юра, 13 грудня 1997 р. Б.» // Архів Михайла Димида. Папка «Святі».

¹¹ *Мученики – заступники Богословської Академії* // Архів Михайла Димида. Папка «Святі». У статті Зоряни Курдини «Вселенська Церква офіційно визнає особливі заслуги перед нею великої групи українців» інформується, що Декрети Святого Престолу від 24 квітня 2001 року відкривають шлях до беатифікації 30-ти українських подвижників 29 греко-католиків і 1 римо-католика. У повідомленні Львівської Богословської Академії «Мученики – заступники Богословської Академії» інформується, що 24 квітня 2001 року Конгрегація у справах святих в Римі проголосила декрети про мучеництво, героїчні чесноти 52 слуг Божих. До беатифікаційних процесів долучиться і Львівська Богословська Академія своєю науково-дослідницькою працею, яку буде проводити Інститут Історії Церкви. У проекті «Жива історія» Інститут Історії Церкви збирає свідчення про мучеників УГКЦ // <http://www.rr.lviv.ua/unikalne-yavysche-v-istoriji-informatsijnoho-prostoru-ukrajiny-u-1989-2009/ohlyad-holovnyh-novyn-buletenya-za-1997-2005/>.

VI. Іван Лятишевський; VII. Николай Чарнецький; VIII. Василь Величковський; IX. Олександр Хіра»¹². (Списки не вкладені за порядком: чи ерархічним, чи алфавітним, чи хронологічним).

21 січня 1998 р. в листі «Постуляції Митрополита Андрея Шептицького» до «владики Любомира Гузара, єпископа-помічника Глави УГКЦ» за підписом о. Віталія Дуткевича було вже 18 прізвищ¹³: «1) Екзарх Леонід Фьодоров; 2) Кир Григорій Хомишин; 3) Кир Йосафат Коциловський; 4) Кир Никита Будка; 5) Кир Григорій Лакота; 6) Кир Іван Лятишевський; 7) Кир Николай Чарнецький; 8) Кир Павло Гойдич; 9) Кир Василь Величковський; 10) Кир Олександр Хіра; 11) о. Климентій Шептицький; 12) о. Петро Вергун; 13) Методій Трчка ЧНІ; 14) о. Микола Конрад; 15) о. Еміліян Ковч; 16) о. Адрій Іщак; 17) о. Олекса Зарицький; 18) о. Микола Гриник».

Через кілька місяців, а саме 15 травня 1998 р. єпископ Любомир Гузар подав 14 прізвищ до Конгрегації у справах Святих. Тут названі такі особи: «Bishop Mykyta Budka; Bishop Mykola Charnetsky; Exarch Leonid Fiodorov; Rev. Andrew Ishchak; Bishop Gregory Khomyshyn; Rev. Mykola Konrad; Bishop Josaphat Kotsylovsky; Rev. Emilian (Omelian) Kovch; Bishop Gregory Lakota; Bishop Ivan Liatyshevky; Fr. Clement (Kazimierz) Sheptycky; Bishop Basil Velychkovsky; Mons. Petro Verhun; Rev. Oleksij Zarytsky». Це ми знаємо з відповіді, яка була написана 13 жовтня 1998 р. і яка вістила, що «ex parte Sanctae sedis Nihil Obstat»¹⁴ («з боку Святого Престолу немає заперечень»).

¹² Постуляція Митрополита Андрея Шептицького видала «Список священоомучеників УГКЦ ХХ ст., беатифікаційний процес яких розпочався 13.XII.1997 р. Б.» // Архів Михайла Димида. Папка «Святі».

¹³ Постуляція Митрополита Андрея Шептицького. Владика Люблмір Гузар, Єпископ-Помічниу Глави УГКЦ. Львів, 21 січня 1998 р. Б. о. Віталій Дуткевич ЧСВВ, постулятор // Архів Михайла Димида. Папка «Святі».

¹⁴ Лист адресований Мирославу-Івану кардиналу Любачівському від префекта арх. Йосифа Сараєва Мартінс і секретаря арх. Едварда Новака // Архів Михайла Димида. Папка «Святі».

Вже після візиту архієпископа Едварда Новака, я написав листа до всіх єпископ УГКЦ, а також до всіх чернечих громад УГКЦ, просячи, щоб активно і негайно приготували і передали імена та історію їм відомих людей, які мають славу святості і загинули мученицькою смертю в наслідок ненависті переслідувачів до християнської віри. Також і громадськість про це була повідомлена.

Тоді з різних каналів стали надходити інформації. Після запеклої дискусії між мною і о. Михайлом Квятковським було складено ширший перелік кандидатів на прославлення. Його правдоподібно подав до Синоду постулятор ієрм. Віталій Дуткевич. Таким чином на цій базі вже 26 січня 2001 р., за підписом владики Юліяна (Гбура) «Синод Єпископів УГКЦ» вислав до «Єпископського делегата при Трибуналі у Справах Канонізації» Михайла Квятковського¹⁵ листа про це, що «тридцять одна справа є доречною і що представлені кандидати користаються славою мучеництва між народом УГКЦ». Їхні імена: «1. влад. Микола Чарнецький; 2. влад. Григорій Хомишин; 3. влад. Василь Величковський; 4. влад. Іван Лятишевський; 5. влад. Григорій Лакота; 6. влад. Йосафат Коциловський; 7. влад. Микита Будка; 8. влад. Григорій Балагурак; 9. влад. Симеон Лукач; 10. влад. Іван Лукач; 11. о. Микола Конрад; 12. о. Андрій Іщак; 13. о. Олекса Зарицький; 14. о. Омелян Ковч; 15. о. Климентій Шептицький (студит); 16. о. Леонід Фьодоров (студит); 17. о. Петро Вергун; 18. о. Іван Зятник, ЧНІ; 19. о. Зенон Ковалик, ЧНІ; 20. о. Методій Трчка, ЧНІ; 21. о. Северіян Бараник, ЧСВВ; 22. о. Яким Сеньківський, ЧСВВ; 23. о. Віталій-Володимир Байрак, ЧСВВ; 24. о. Роман Лиско; 25. о. Микола Цегельський; 26. о. Михайло Завалюк; 27. дяк Володимир Прийма; 28. о. Тадей Камінський; 29. с. Тарсикія (Ольга Мацьків), ССНДМ; 30. с. Лаврентія (Герасимів), ССЙ; 31. с. Олімпія (Ольга Біда), ССЙ».

¹⁵ Синод Єпископів Української Греко-Католицької Церкви. A Rev. Dott. Michael Kwiatkowski, Delegato Vescovile presso il Tribunale delle Cause di Canonizzazione. Leopoli, 26 Gennaio 2001. +Julian S.E.Mons.Julian (Gbur), Segretario, Sinedo Vescovile della CGCU // Архів Михайла Димида. Папка «Святі».

Не пам'ятаю чому, але деякі справи були включені, а інші – відсунуті¹⁶.

Згодом розглянутих справ Трибуналом Львівської архієпархії було більше, однак не для всіх було можливо довести, що особи померли в першій мірі ради віри, ради Христа. Особливо відчувався дискомфорт, коли йшла мова про священнослужителів, які загинули з польських рук, але свідки говорили тільки про їх українськість як вирішальний мотив ненависті до них і заподіяння смерті, а не факт їхнього священства – служіння Христу в питомій Церкві і традиції. Щоб можна було чітко з'ясувати причини загибелі особи промотор справедливості розробив спеціальний «Запитник для промотора справедливості при опитуванні свідків», який складався із таких частин: Особисті дані свідка; Чесноти Слуги Божого: Надія, Любов, Розважність, Справедливість, Мужність, Поміркованість, Чистота, Гнів, Стриманість, Покора, Харизми; Мучеництво; Опінія святості: під час життя, після смерті; констатація відсутності культу; ласки приписані заступництву Слуги Божого.

Коли список був остаточно усталений, історики також робили свою роботу. Вони написали два історичні загальні представлення справ «Беатифікації мучеників, слуг Божих Миколая Чарнецького і ХХІХ товаришів евентуально замучених з ненависті до віри» (45 с.) і «Беатифікації мученика, слуги Божого Еміліяна Ковча, єпархіяльного священика евентуально замученого з ненависті до віри» (25 с.). Під заголовком «*Introduzione generale della Causa. Persecuzione della Chiesa Greco-cattolica ucraina da parte del comunismo sovietico*» та «*Introduzione generale della Causa. Persecuzione della Chiesa Greco-cattolica ucraina da parte del nazionalsocialismo di Hitler*».

Вже тоді всією справою прославлення, завжди неофіційно, а як радник, керував спеціальний посланник Конгрегації – монсеньйор

¹⁶ Кир Павло Гойдич; Кир Олександр Хіра; о. Микола Гриник виключені.

Роберто Сарно. Для цього він мав уповноваження Конгрегації у справах Святих, а також Римського архієрея. Йому допомагав молодий священик Тернопільської єпархії Роман Тереховський, який згодом став віце-постулятором. Сарно мав так написаний план¹⁷, який він здійснив:

1. Апробація Синоду Єпископів. П'ятниця, 26 січня: остаточне формулювання імен Слуг Божих і титулів Справ Беатифікації і Декларація Мучеництва Слуг Божих: «Leopolitana Ucrainorum et aliarum. Beatificationis seu Declarationis Martyrii Servorum Dei Nicolai Charnetsky Episcopi e Congregatione Ss.mi Redemptoris et XXIX Sociorum in odium Fidei, uti fertur, interfestorum.», «Leopolitana Ucrainorum. Beatificationis seu Declarationis Martyrii Servi Dei Aemiliani Kovch Sacerdotis Diocesani in odium Fidei, uti fertur, interfesti».
2. “Nihil obstat” Святого Престолу. П'ятниця, 26 січня: вручення імен Слуг Божих із коротким життєписом (на пів сторінки).
3. Об'єднання справ (27 січня – 2 лютого).
4. Фотокопіювання всієї документації (7 лютого). Переклад матеріалу.
5. Студія мучеництва кожного Слуги Божого (21 лютого).
6. Праця історичної комісії.
7. Заключення єпархіяльного розслідування (п'ятниця, 23 лютого).
8. Посилання матеріалу до Риму. Понеділок, 26 лютого – вручення Конгрегації.

Для того, щоб швидко зробити усю працю долучилися й люди доброї волі: с. Михаїла Квятковська, с. Герарда Крупа, с. Онуфрія Михашула, Лідія Мідик, Марійка Сліпченко. Проводилося багато перекладів італійською і англійською мовами, а теж перевірку та автентифікацію архівних матеріалів із Державного архіву та Інституту Історії Церкви УКУ. Траплялися деякі неточності, які треба було усувати. Теж треба згадати екстремний візит отців

¹⁷ *Agenda del lavoro* // Архів Михайла Димида. Папка «Святі».

Михайла Бубнія і Романа Тереховського до Казахстану у лютому 2001 р., щоб зібрати і привести звідти документацію у справах еп. Олександра Хіри і о. Олекса Зарицького.

Врешті ми дійшли до того, що: «24 квітня 2001 року Конгрегація у справах святих у Римі проголосила декрети про мучеництво, героїчні чесноти та чуда 52 слуг Божих, які першими увійшли до книги мучеників ХХ століття. Декретами у Ватикані було затверджено 29 українських новомучеників, які загинули під час більшовицької та нацистської окупації. Очікується, що Глава Католицької Церкви Іван Павло II офіційно проголосить їхні імена у червні 2001 року під час свого перебування в Україні»¹⁸.

Підсумок цих кількох місяців праці описало Радіо Воскресіння такими словами: «Одним з кульмінаційних моментів папського візиту стало проголошення 28-ми українських блаженних, яке Іван Павло II здійснив 27 червня під час Божественної Літургії візантійського обряду, що була відправлена на іподромі у Львові. Папа беатифікував Миколая Чарнецького і 24 співмучеників (їхній празник УГКЦ відзначатиме 27 червня), а також Теодора Ромжу (день пам'яті – 1 листопада), Омеляна Ковча (27 червня) і Йосафату Гордашевську (20 листопада)».

¹⁸ *Мученики – заступники Богословської Академії* // Архів Михайла Димида. Папка «Святі». У статті Зоряни Курдини «Вселенська Церква офіційно визнає особливі заслуги перед нею великої групи українців» інформується, що Декрети Святого Престолу від 24 квітня 2001 року відкривають шлях до беатифікації 30-ти українських подвижників 29 греко-католиків і 1 римо-католика. У повідомленні Львівської Богословської Академії «Мученики – заступники Богословської Академії» інформується, що 24 квітня 2001 року Конгрегація у справах святих в Римі проголосила декрети про мучеництво, героїчні чесноти 52 слуг Божих. До беатифікаційних процесів долучиться і Львівська Богословська Академія своє науково-дослідницькою працею, яку буде проводити Інститут Історії Церкви. У проекті «Жива історія» Інститут Історії Церкви збирає свідчення про мучеників УГКЦ // <http://www.rr.lviv.ua/unikalne-yavysche-v-istoriji-informatsijnoho-prostoru-ukrajiny-u-1989-2009/ohlyad-holovnyh-novyn-buletenya-za-1997-2005/>.

«Як пшеничне зерно, падаючи в землю, вмирає, щоб дати життя рясному колосцю, так і вони пожертвували своїм життям, щоб Божа нива родила і приносила новий і щедрий урожай, – сказав Святіший Отець у промові. – ...Ці наші брати й сестри є відомими представниками величезної кількості анонімних героїв – чоловіків і жінок, одружених і неодружених, священників і богопосвячених осіб, молодих і старших, які протягом ХХ сторіччя протистояли переслідуванню, насильству, смерті, щоб тільки не відректись від своєї віри».

Закінчу словами, якими під гучні оплески Папа висловив сподівання на успішне завершення беатифікаційної справи митрополита Андрея. Він, зокрема, сказав: «Як не згадати далекоглядну й ґрунтовну пастирську діяльність Слуги Божого митрополита Андрея Шептицького, справа беатифікації якого ведеться і сподіваємось одного дня побачити його у славі святих. Треба зробити належне посилення на його героїчну апостольську діяльність, щоб зрозуміти по-людському незрозумілу живучість УГКЦ в темні роки переслідувань»¹⁹.

Анотація

У доповіді розповідається про процес підготовки до проголошення новомучеників УГКЦ блаженними. Для беатифікації було необхідно в стислі терміни провести процедуру розслідування у справах кандидатів на прославлення. Підсумком кількомісячної роботи стало проголошення 28-ми українських блаженних, яке Іван Павло II здійснив 27 червня під час Божественної Літургії візантійського обряду, що була відправлена у Львові.

¹⁹ Одним з кульмінаційних моментів папського візиту стало проголошення 28 українських блаженних, яке Іван Павло II здійснив 27 червня під час Божественної Літургії візантійського обряду, що була відправлена на іподромі у Львові // <http://www.rr.lviv.ua/news/n133/>.

Мучајло ДУМЫД

The Proclamation of the New Martyrs of the UGCC as Blessed

This article describes the process of preparation for the proclamation of the new martyrs of the UGCC as blessed. For the beatification, it was necessary to conduct the procedure of investigation of candidates for worship in short term. As the result of several months of work, twenty-eight Ukrainians were declared as blessed by Pope John Paul II during the Divine Liturgy in the Byzantine Rite that took place in L'viv in June 27, 2001.